

DOI : 10.14746/pp.2018.23.2.7

Marek GÓRKA

Politechnika Koszalińska

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6964-1581>

Kultura bezpieczeństwa w kontekście znaczenia informacji jako elementu społeczno-kulturowego

Streszczenie: W niniejszym artykule przeprowadzona zostaje analiza najważniejszych wyzwań związanych z kulturą bezpieczeństwa, przed którymi stoi obecnie państwo. W pracy omówiono również związek między kulturą polityczną a kulturą bezpieczeństwa. Głównym jednak tematem artykułu jest znaczenie bezpieczeństwa cybernetycznego, którego definicja odnosi się nie tylko do wymiaru technologii, ale i określonych idei, norm oraz zasad, które kształtują egzystencję współczesnego człowieka i pozwalają mu funkcjonować w rzeczywistości wirtualnej.

Popularność tego tematu wynika przede wszystkim z dynamicznie rozwijającej się technologii IT, ale i ekspansywnego charakteru cyberprzestrzeni, w której większość już zjawisk społecznych jest obecnie realizowana. Dlatego też w pracy analizowane jest pojęcie kultury cyberbezpieczeństwa w oparciu o porównanie dotychczasowych definicji zarówno kultury politycznej, jak i kultury bezpieczeństwa. Istotne dla poruszanego tematu staje się także skoncentrowanie uwagi na edukacji, która stanowi między innymi narzędzie promocji określonych zasad i wartości. Zaznaczyć jednak należy, że sfera kultury, zarówno w zakresie polityki, jak i bezpieczeństwa, jest niezwykle skomplikowanym i wielowymiarowym procesem, często także oba te obszary wzajemnie się przenikają. A zatem bez zrozumienia znaczenia kultury nie sposób jest skutecznie rozwiązać współczesnych wyzwań w wymiarze polityki bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: kultura polityczna, kultura bezpieczeństwa, polityka bezpieczeństwa, cyberbezpieczeństwo

Relacje między władzą a obywatelami oraz ich umiejscowienie w przestrzeni publicznej stanowią dowód na to, które normy oraz wartości odgrywają zasadnicze znaczenie w wybranej zbiorowości. Kultura polityczna w niniejszym artykule jest punktem wyjścia do dalszej refleksji nad definicją kultury bezpieczeństwa, która staje się coraz bardziej popularna w dyskursie publicznym. Współcześnie pojęcia takie jak kultura i tożsamość często towarzyszą debatom politycznym. Jednak należy mieć świadomość, że nadmierne podkreślanie kultury, bez włączenia aspektów politycznych i gospodarczych, nie odzwierciedla w pełni natury zachodzących zjawisk w polityce. Tezą pracy jest stwierdzenie, że kultura polityczna, jak i kultura bezpieczeństwa posiadają wspólny zbiór wartości, zasad, norm, obyczajów, które okazują się użytecznym narzędziem dla sfery bezpieczeństwa narodowego w każdym demokratycznym państwie.

Choć kulturowe aspekty polityki oraz bezpieczeństwa są często poddawane charakterystyce w debacie publicznej, szczególnie w kontekście współczesnych zagrożeń, to jednak nie doczekały się one wystarczającego opisu, dlatego próba ich analizy może być głosem w toczącej się dyskusji. W literaturze przedmiotu pojęcie kultury bezpieczeństwa w dużym stopniu odnosi się do czynników behawioralnych wynikających z przyjętych

powszechnie i akceptowanych norm zwyczajowych charakterystycznych dla określonej grupy społecznej (Howorth, 2007, s. 178).

W dzisiejszej rzeczywistości nie sposób jest zdefiniować kultury bezpieczeństwa bez podkreślenia znaczenia nowego zjawiska, jakim jest kultura cyberbezpieczeństwa. Rozwój technologii informacyjnych ma ogromny wpływ na polityczne, gospodarcze, kulturalne i społeczne aspekty życia. Celem artykułu jest analiza definicji kultury politycznej i kultury bezpieczeństwa oraz wskazanie wybranych procesów, które zachodzą pomiędzy sferą polityki a bezpieczeństwem państwa. Duże znaczenie dla pracy ma również analiza teoretyczna pojęcia kultury cyberbezpieczeństwa, która stara się ukazać naturę tego zjawiska, jak i jego znaczenie dla współczesnej przestrzeni publicznej. Wzajemne przenikanie się procesów społeczno-politycznych i technologicznych rodzi potrzebę analizy i uporządkowania dotychczasowych pojęć, które często na płaszczyźnie publicystycznej traktowane są zamiennie.

Obserwując jak bardzo cybertechnologia wpływa na funkcjonowanie polityki, gospodarki i społeczeństwa, można założyć, że coraz większe znaczenie w życiu codziennym odgrywa kultura cyberbezpieczeństwa. To z kolei rodzi podejrzenie, że o stabilnym rozwoju państwa nie decyduje już tylko stan gospodarki, ale bezpieczeństwo informacji, które najczęściej determinowane jest przez standardy świata wirtualnego. Ponadto można przypuścić, że proces socjalizacji w zakresie cyberbezpieczeństwa jest kluczowym warunkiem dla sprawnego funkcjonowania instytucji publicznych, których obowiązki w dużym stopniu uzależnione są od cybertechnologii.

Praca dotyczy roli jaką odgrywa kultura bezpieczeństwa w kształtowaniu polityki państwa. Dlatego też w artykule podjęta została analiza wybranych obszarów bezpieczeństwa państwa i jego obywateli w kontekście literatury przedmiotu. Kultura bezpieczeństwa jest terminem z zakresu nauk społecznych, jak: nauki o polityce, nauki o bezpieczeństwie oraz socjologii. Jednak każde zjawisko o złożonym charakterze może przynieść nowe perspektywy badawcze, a tym samym nowe treści wzbogacające w ten sposób wiedzę. W podjętych rozważaniach obecna jest także koncepcja kultury politycznej, która w dużym stopniu postrzegana jest jako proces nabywania umiejętności społecznych pozwalających jednostce funkcjonować w przestrzeni publicznej.

Wybrane metody badawcze jako propozycja do analizy kultury bezpieczeństwa

Duże znaczenie dla poznania i zrozumienia procesów zachodzących w obrębie przestrzeni społecznej ma oczywiście zastosowanie metod badawczych. Praca ma jednak w dużym stopniu charakter teoretyczny, a wskazane poniżej metody badawcze stanowią punkt wyjścia do dalszych analiz. Na wstępie jednak warto zauważyć, że takie pojęcia społeczno-polityczne jak: suwerenność, podmiotowość, równość, lojalność, solidarność, tolerancja, czy też partycypacja społeczna odzwierciedlają pojęcie kultury politycznej (Jabłoński, 1998, s. 177–198). Część badaczy wskazuje, że ustalenie kultury bezpieczeństwa możliwe jest przez zbiór modeli empirycznych, które umożliwiają skuteczny pomiar tego zjawiska. Możliwy jest zatem realny wgląd w to, w jaki sposób rządzący

oraz społeczeństwo widzą i rozumieją środowisko bezpieczeństwa (wewnętrzne i międzynarodowe), jak postrzegają zadania instytucji państwa oraz formułowane w sferze publicznej strategie, programy itp. Powyższa uwaga wskazuje na możliwość zaistnienia konkretnych przejawów kultury bezpieczeństwa jako procesu zachodzącego na pograniczu opinii publicznej. W ten sposób możliwe jest otrzymanie istotnych aspektów społecznych, które mogą być przydatne w opisie badanego zjawiska.

W tym miejscu zauważyć należy także skuteczność zastosowania metody systemowej przy opisie kultury bezpieczeństwa. Podjęta może być tu analiza instytucji bądź organizacji, dla której punktem wyjścia zazwyczaj są oczekiwania otoczenia wpływające na funkcjonowanie wybranego podmiotu. Badanym elementem jest również produkt, będący efektem pracy tej organizacji, jak np. decyzje, dokumenty, zarządzenia, które stanowią odpowiedź na presję, a zarazem inicjują po raz kolejny relacje z otoczeniem. Liczba i objętość dokumentów oraz zakres działań podejmowanych przez instytucję mogą wskazywać na obszary, na które organizacja kładzie szczególnie nacisk i gdzie postrzega zagrożenia.

W ten sposób prowokuje się decyzje i zachowania ze strony państw bądź organizacji dotychczas neutralnych lub wrogich. W wyniku tego, określone zachowania, komunikaty, produkty płynące z otoczenia międzynarodowego pobudzają badany obiekt (państwo bądź instytucję) do następnych działań. Dzięki temu również możliwe staje się zbadanie zdolności adaptacyjnych analizowanego podmiotu do możliwych zagrożeń (Garlicki, 2010, s. 110–133). Metoda ta pozwala na gromadzenie danych, które mogą wypełnić lukę w badaniach dotyczących ustalenia poziomu np. obaw, emocji czy też stereotypów społecznych determinujących obraz kultury bezpieczeństwa.

Innym narzędziem są badania jakościowe, które np. mogą obejmować studium przypadku wybranych grup zawodowych odpowiedzialnych m.in. za księgowość, zasoby ludzkie, strategię marketingową czy też za technologię informacyjną. Na podstawie odpowiedzi pochodzących z przeprowadzonego wywiadu z poszczególnymi grupami specjalistów pracującymi w różnych organizacjach zdiagnozować można stan instytucji wraz z jej mankamentami organizacyjnymi. Opracować i zaproponować można również wprowadzenie teoretycznego modelu kultury bezpieczeństwa w organizacji, która wyeliminuje sytuacje mogące być zagrożeniem dla badanych organizacji.

Ważna jest także metoda porównawcza, która pozwala wyszczególnić istotne różnice w podejmowanych działaniach w różnych grupach zawodowych. To zapewnia możliwość pogłębionego spojrzenia na kulturę bezpieczeństwa, która istnieje w określonej formie i wpływa na stan pracy całej organizacji. Innym ważnym aspektem są także formalne regulacje determinujące kulturę bezpieczeństwa, których zestawienie może pokazać podobieństwa i różnice w wybranych dokumentach, ale i może wskazać gotowe i znacznie bardziej efektywne rozwiązania dla pozostałych podmiotów.

Badania nad kulturą bezpieczeństwa wciąż ewoluują, ponieważ techniczne mechanizmy z jednej strony prowadzą do pojawiania się coraz to nowszych incydentów w zakresie bezpieczeństwa informacji, a z drugiej nie są w stanie zupełnie wyeliminować zagrożeń, których natura leży nie tylko po stronie technologii, ale i ludzi. A zatem kluczowe z punktu widzenia analizy kultury bezpieczeństwa są wartości, które determinują funkcjonowanie określonej grupy społecznej, a za ich pośrednictwem rolę i znaczenie technologii.

Kultura a kultura polityczna

Kultura jest tym obszarem ludzkiej działalności, w którym realizowane są zdolności do klasyfikowania, kodyfikacji i przekazywania wiedzy oraz doświadczeń między kolejnymi pokoleniami. Społeczności przyjmują wartości kulturowe i znaczenia w celu komunikacji i zrozumienia otoczenia wraz z jego instytucjami, które regulują praktyki społeczne. Kultura kształtuje relacje i zachowania międzyludzkie, a także jest kluczem do ich prawidłowego odczytania. Utrwala ona również doświadczenia społeczne i polityczne. Zapewnia moralne i duchowe podstawy. Człowiek od najwcześniejszych chwil pochłania kulturę, uczy się wrażliwości, nawyków i sposobów relacji z innymi. A zatem czynniki kulturowe przyswajane są w trakcie procesu socjalizacji i w znaczny sposób determinują postrzeganie świata (Weisband, Thomas, 2016, s. 5–14).

Wiele prac z zakresu nauk społecznych zmagają się z pytaniami czym jest kultura i jakie spełnia zadania w życiu jednostki (Jabłoński, 1998, s. 177–198). Edward Weisband i Courtney I. P. Thomas, nazywają kulturę „milczącym kodeksem”, tworzącym zasady, na których opierają się ludzkie więzi oraz tożsamość narodowa (Weisband, Thomas, 2016, s. 4). Innymi słowy kultura służy do wzmocnienia poczucia ciągłości między-pokoleniowej, tym samym kształtuje ona świadomość społeczną i narodową. Wpływa także na to w jaki sposób określone osoby myślą o sobie i jak postrzegają innych. Warto podkreślić, że kultura polityczna jest długotrwałym procesem i podlega także ewolucji na skutek czynników polityczno-społecznych. Autorzy wielu prac poświęconych kulturze zwracają uwagę na takie pojęcia jak: naród, suwerenność, legitymizacja, obywatelstwo oraz samostanowienie i to one – ich zdaniem – tworzą zręby tego pojęcia (Garlicki, 1991, s. 26–30; Garlicki, Noga-Bogomilski, 2004, s. 44–49).

Należy zaznaczyć, że w trakcie procesu socjalizacji społecznej, obywatel przyswaja wartości oraz wzorce uznawane przez wybraną społeczność, lecz nie sam zbiór wartości jest ważny, co ich hierarchia (Antoszewski, Herbut, 1999, s. 260). Przykładem tego jest różnica w postrzeganiu kwestii bezpieczeństwa, którą wybrana zbiorowość może cenić wysoko, jednak inne wartości jak np. wolność i prywatność, będą określane jako priorytet i stawiane będą ponad inne ideały. A zatem nie wszystkie państwa mają te same formy kultury politycznej. W przypadku występowania znacznych kontrastów społeczno-politycznych, religijnych, czy też historycznych można odnotować częstszą obecność konfliktów w ramach jednej grupy społecznej. Dlatego też, jak można sądzić, bardziej jednorodne kultury polityczne charakteryzują się znaczenie większą stabilnością.

Kultura polityczna odnosi się do idei, przekonań, wartości, tradycji i praktyk, które stanowią podstawę systemu politycznego. Jest także przestrzenią wartości, które są wynikiem długoletnich procesów historycznych, a także społecznych, politycznych, gospodarczych oraz wielu innych czynników. Dlatego też każde państwo na tle innych wyróżnia się własną, indywidualną kulturą polityczną (Weisband, Thomas, 2016, s. 5–14). W tej perspektywie łatwiej jest też zrozumieć przyczyny określonych różnic między poszczególnymi państwami w sferze np. wyznawanych wartości politycznych, odmiennej interpretacji praw człowieka czy też prowadzonej polityki bezpieczeństwa.

Powyższe twierdzenia – odnoszące się do kultury politycznej – pozwalają zauważyć, że istnieje wzajemna zależność i oddziaływanie między środowiskiem kulturowym a procesem decyzyjnym. Stanowi więc ona „postawy i orientacje członków danego spo-

łeczeństwa wobec polityki, na które składają się trzy czynniki: poznawczy, efektywny i wartościujący, czyli znajomość i zainteresowanie polityką, poczucie wpływu i stopień wpływania na decyzje polityczne, a także wyobrażenia o celach i sposobach funkcjonowania systemu politycznego” (Bankowicz, 1999, s. 121).

Dokonując podsumowania, można stwierdzić, że kultura polityczna zawiera zasady związane z procesem życia politycznego i ma znaczący wpływ na wiele obszarów w tym np. na politykę zagraniczną oraz politykę bezpieczeństwa. Z biegiem czasu jednak podstawowe elementy kultury politycznej są reinterpretowane przez czynniki zewnętrzne jak choćby postęp technologiczny, który m.in. przyczynia się do ewolucji kultury politycznej. Popularność cybertechnologii ma więc znaczący wpływ na krajobraz polityczny w państwie, dlatego też w jej perspektywie można lepiej zrozumieć, czy też wytłumaczyć zachodzące procesy w obszarze życia publicznego.

Współczesne wyzwania wobec kultury bezpieczeństwa

Wiele państw europejskich stoi dziś w obliczu zjawiska wielokulturowości, będącego w ostatnich latach wynikiem znacznego napływu imigrantów m.in. z regionu Bliskiego Wschodu. Z jednej strony populacja imigrantów przynosi etniczną, religijną i językową różnorodność dla społeczeństw europejskich. Z drugiej zaś stanowi również wyzwanie społeczno-polityczne dla wielu rządów, które poszukają rozwiązania problemu polegającego na dostosowaniu różnic kulturowych i religijnych na gruncie europejskim. Jak bardzo jest to ogromne wyzwanie, które także niesie wiele kontrowersyjnych sytuacji, wskazuje temperatura sporów politycznych. Świadczy o tym również wzrost popularności dla populistycznych i radykalnych haseł, które utożsamiają zjawisko fali uchodźców z terroryzmem. Proces ten może powodować dalszą eskalację konfliktu między narodami europejskimi a społecznością muzułmańską. W tym też kontekście dostrzegalne jest zjawisko różnic kulturowych, które wpływają na stabilność sytuacji w wybranych państwach oraz na nastroje społeczne. Ludzie czują się komfortowo w sytuacji, która jest im dobrze znana. Innymi słowy największe poczucie bezpieczeństwa sprawia uczestnictwo w wydarzeniu, które koresponduje z własną hierarchią wartości. Pojawienie się nowych idei, norm, zasad do tej pory nieznanych bądź odmiennych od dotychczasowych wartości może wywołać dysonans poznawczy, dyskomfort, frustrację, niepokój, czy też gniew. Takie zderzenie odmienności kultur może także tworzyć reakcje obronne, które prowadzą do znacznie silniejszych procesów integracyjnych wokół dotychczasowych wartości, w przekonaniu że są one zagrożone przez inne, konkurencyjne idee.

W obliczu nowych lub odmiennych tradycji kulturowych, istnieją – zdaniem autorów pracy *Political Culture and the Making of Modern Nation-States* – dwa typowe zachowania społeczne, pierwsze to „etnocentryzm”, a drugie „relatywizm kulturowy”. Pierwsza z postaw, (czyli „etnocentryzm”) polega na przekonaniu, że własna kultura jest lepsza w porównaniu z inną. Osoby o takim przekonaniu mają także tendencje do wyrażania stereotypowych sądów i ocen względem innych. Natomiast „relatywizm kulturowy” jest zgodny z przekonaniem, że praktyki i tradycje nigdy nie mogą być oceniane w sposób krytyczny. Zakłada się, że wszystkie praktyki kulturowe i wartości, niezależnie od ich istoty, są równorzędne. Tego typu postawa może promować obojętność wobec krzywdy

lub tragedii, uzasadniając okrucieństwo jako formę określonej tradycji (Weisband, Thomas, 2016, s. 5–14).

Kluczowe znaczenie dla kształtu kultury odgrywa także proces globalizacji, który promuje syntezę świata i stymuluje komunikację oraz rozpowszechnia odmienne, czasem przeciwstawne wzorce kulturowe. Można zatem zauważyć, że silna inwazja wybranej kultury może nieuchronnie doprowadzić do masowego sprzeciwu wobec niej ze strony rdzennych mieszkańców. Tak zaistniałe odmienności polaryzują obszar rywalizacji politycznej, ale i także prowadzą do eskalacji konfliktu w wymiarze społecznym, który wynika z obecnych w wybranej grupie wartości, celów i wzorców zachowań.

Wraz z postępującym procesem globalizacji wspólnota międzynarodowa staje się coraz bardziej współzależna, a konflikty występujące między różnymi stronami stają się coraz bardziej oczywiste i widoczne. Bezpieczeństwo kulturowe ma zasadnicze znaczenie dla przetrwania współczesnych obyczajów i praw narodowych, które są zwieńczeniem rozwoju historycznego określonej grupy społecznej.

Często też historia staje się instrumentem do publicznego artykułowania wyższości i przewagi jednego państwa bądź narodu nad innymi. Taki zabieg służy również jako polityczna legitymizacja dla militarnych bądź agresywnych działań. Obecnie różne formy tzw. „soft power” wykorzystujące m.in. aspekty kulturowe stanowią ważny element strategii politycznej i militarnej realizowanej przez wybrane państwa (Vlassis, 2016, s. 481–496).

Innym, ważnym współcześnie wyzwaniem jest zrozumienie złożonych relacji między społeczeństwem a instytucjami władzy w kontekście bezpieczeństwa państwa. Nie sposób jest bowiem pominąć problemu dotyczącego związku między prawami człowieka a projektami politycznymi mającymi zadanie zapewnić poczucie bezpieczeństwa. Kampanie na temat praw człowieka odgrywają kluczową rolę w budowaniu postaw społecznych, a także przyczyniają się do tworzenia kultury obywatelskiej. Tak ukształtowana świadomość społeczna może być przyczyną ograniczenia rozwoju projektów związanych z bezpieczeństwem, szczególnie tych, których realizacja będzie ograniczać swobody obywatelskie. John C. Garnett podkreśla niezwykle istotną i bardzo aktualną myśl, szczególnie w kontekście walki z zagrożeniem terrorystycznym, że mogą zaistnieć sytuacje zmuszające do poświęcenia innych wartości np. wolności, aby za ich cenę osiągnąć i utrzymać wartość, jaką jest poczucie bezpieczeństwa (Pastae, 2015, s. 192–197). Charakterystyczną cechą jest zjawisko polegające na tym, że w czasach spokojnej egzystencji, równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego, stabilizacji ekonomicznej, wartość bezpieczeństwa ulega dezaktualizacji, skutkiem czego jest jej poświęcenie na rzecz takich wartości, jak sprawiedliwość czy dobrobyt. Jednak odwrotne zjawisko następuje w sytuacji zagrożenia, wtedy też, jest większa akceptacja poświęcenia np. prywatności, wolności słowa na rzecz utrzymania poczucia bezpieczeństwa. Garnett zauważa, iż rzeczywistość polityczna (szczególnie w demokracji) często zmusza do podejmowania decyzji, co do wyboru jednej wartości przeciwko drugiej. Dokonywanie takiego wyboru nie jest ani proste, ani też nie przynosi zadowalającego rozwiązania. Okazuje się bowiem, że priorytet bezpieczeństwa marginalizuje zasady demokratycznych swobód. To w jaki sposób tworzyć kulturę bezpieczeństwa stanowi nierozwiązany problem z uwagi na dylematy wyboru między często wykluczającymi się wartościami, jak i dynamicznie rozwijającym się otoczeniem technologicznym, które inicjuje wciąż nowe dylematy.

Kształtowanie kultury bezpieczeństwa w społeczeństwie

Analiza takich pojęć jak polityka bezpieczeństwa, kultura polityczna i kultura bezpieczeństwa jest szczególnie trudna ze względu na wieloaspektowy charakter tych terminów. Niejednoznaczność pojęć prowadzi do wielu debat na temat tego, które zjawiska i procesy powinny zostać włączone lub wyłączone w ich obszar. Zadania tego nie ułatwia także odmienna interpretacja tych pojęć, która często jest wynikiem ewolucji rzeczywistości społeczno-politycznej (Harrel, 2015, s. 25–44).

Punktem wyjścia dla prowadzonych w pracy rozważań jest pojęcie polityki bezpieczeństwa, której cel sprowadza się do zapewnienia bezpieczeństwa państwu jako podstawowej formie politycznej organizacji społeczeństwa (Zalewski, 2013, s. 47), a także współudziału państwa w tworzeniu bezpieczeństwa międzynarodowego (Zięba, 1987, s. 156), aby zapobiegać i przeciwdziałać różnego rodzaju zagrożeniom (*Słownik...*, 2009, s. 98). Wartością w ramach polityki bezpieczeństwa jest integralność terytorialna oraz zachowanie instytucji państwa (Pokruszyński, 2003, s. 19). W tym kontekście kluczową rolę odgrywa współcześnie cyberprzestrzeń, która stanowi dodatkowy wymiar bezpieczeństwa państwa.

Polityka bezpieczeństwa jest częścią polityki w ogólnym jej znaczeniu, odnoszącą się do realizacji żywotnych (egzystencjalnych) interesów narodowych. Tak jak polityka państwa obejmuje szerokie spektrum interesów narodowych, tak polityka bezpieczeństwa stanowi jej rozwinięcie i uszczegółowienie co do treści, które wiążą się z bezpieczeństwem narodowym (Chojnowski, 2016, s. 190). W analogiczny sposób w pracy postrzegana jest kultura bezpieczeństwa, która jest częścią większego zbioru, który nazywany jest kulturą polityczną.

Ważnym pojęciem – zasygnalizowanym już w temacie pracy – jest kultura bezpieczeństwa. Termin ten dotyczy tego, w jaki sposób państwo definiuje bezpieczeństwo, które podmioty są skuteczne w tym procesie i jakie narzędzia wykorzystuje do zwalczania zagrożeń. Dlatego można stwierdzić, że trudno jest analizować politykę bezpieczeństwa bez zrozumienia kultury bezpieczeństwa, której podstawowym elementem są wartości przekazywane z pokolenia na pokolenie. W tym przypadku zakłada się, że kultura bezpieczeństwa oferuje kontekst, w którym decydenci interpretują różne niezależne zmienne, kształtujące ich preferencje i działania w obszarze polityki. Kultura bezpieczeństwa może więc wpływać na decyzje i zachowania rządzących.

Analiza procesów politycznych ze swej natury zazwyczaj jest wielowymiarowa i skomplikowana, dlatego też, aby dogłębnie zrozumieć logikę ich istnienia i funkcjonowania, potrzebna jest także wiedza na temat naturalnych cech wybranych regionów i zamieszkujących ich narodów. Innymi słowy, analizy badawcze dotyczące sfery polityki lub bezpieczeństwa mogą przedstawiać niepełną wiedzę, jeśli nie będą brać pod uwagę czynników kulturowych. Kwestia ta jest szczególnie istotna w kontekście ścierania się odmiennych kultur i cywilizacji. Powyższa uwaga koresponduje z twierdzeniem Chrisa Barkera, który podkreśla ścisły związek między wartościami a strukturą i funkcjonowaniem społeczeństw (Barker, 2004, s. 206).

Przy analizie zjawiska kultury bezpieczeństwa nie można pominąć ustalonej wcześniej definicji kultury politycznej. Badacze tacy, jak Gabriel Almond i Sidney Verba postrzegają kulturę polityczną jako zbiór – skonstruowany przez ludzką percepcję – infor-

macji, stereotypów, opinii, postaw, interakcji itp. (Almond, Verba, 1963, s. 11–26). Idąc dalej tym tropem, można zauważyć, że kultura bezpieczeństwa może być postrzegana jako szczególny przypadek kultury politycznej.

Wyniki badań zawartych w pracy pod tytułem *Culture of National Security* pod redakcją Petera J. Katzensteina pokazują, że wszelkie procesy na poziomie międzynarodowym stanowią część kultury bezpieczeństwa i w znaczny sposób wpływają na ogół społeczeństwa (Katzenstein, 1996, s. 8–12). W procesie badawczym ważne są również efekty pracy instytucji publicznych, które ujawniają m.in. wrażliwość, obawy, czy też zagrożenia postrzegane na poziomie społecznym.

Warto zauważyć, że kultura bezpieczeństwa, jak i polityka bezpieczeństwa to obszary, które wzajemnie się uzupełniają. Kultura bezpieczeństwa to pewnego rodzaju proces socjalizacji i wchłaniania określonych wartości, norm i zasad, odnoszących się do bezpieczeństwa, które zostały określone bądź przez wybraną zbiorowość opierającą się m.in. na tradycji, bądź też przez presję otoczenia, która wymusza zajęcie określonej postawy, zachowania wobec zaistniałych lub możliwych wydarzeń. Egzekwowanie takich działań jest przedmiotem polityki, która determinuje określony model zarządzania sferą bezpieczeństwa, jak np. promowanie wybranych wartości bądź kontrolę dostępu do wybranego zasobu wiedzy lub miejsca. Tego typu postawy inicjują dyskusję publiczną na temat polityki kontroli, która wymusza zastosowanie coraz bardziej zaawansowanych procedur bądź narzędzi, jak np. technologia biometryczna pomagająca uwierzytelnić określone osoby. Tożsamość cyfrowa staje się ważnym obszarem badawczym, zwłaszcza w zakresie komunikacji bezprzewodowej przy użyciu urządzeń mobilnych.

Kultura polityczna, jak i kultura bezpieczeństwa są wynikiem procesów społecznych i politycznych. Przykładem tego jest postrzeganie bezpieczeństwa w okresie zimnej wojny w kontekście rywalizacji dwóch zwaśnionych mocarstw. To z kolei determinowało postrzeganie świata w sposób dualistyczny zgodnie logiką podziału na „my” i „oni”. To także prowadziło do stereotypizacji w postrzeganiu przeciwnika. Poczucie zagrożenia użyciem broni jądrowej determinowało po obu stronach postawę rządów, jak i ich obywateli. Obecnie jednak – szczególnie po przełomowych wydarzeniach z okresu lat 1989–1991 – istnieją inne linie podziałów kształtujących politykę międzynarodową. Nadal jednak dominuje postrzeganie świata w kategoriach zero-jedynkowych, w których występuje umownie pozytywna i negatywna strona konfliktu. Również dalej obecne są takie zjawiska, jak stygmatyzacja i stereotypizacja przeciwnika. Stronami sporu są jednak dwie odmienne kultury, czy też cywilizacje, których rywalizacja toczy się według podziału przyjętego za Benjaminem Barberem między „Dżihadem” i „MCŚwiatem” (Barber, 2007). Ponadto wydarzenia będące następstwem procesów epoki postkomunistycznej wprowadzają do debaty na pierwszy plan takie pojęcie, jak „wielokulturowość”.

Koncepcja kultury bezpieczeństwa stała się bardzo popularna po upadku komunizmu, ponieważ była i jest znaczącym elementem konstruującym nową geopolityczną atmosferę. 11 września 2001 roku jest nie tylko symbolicznym wydarzeniem, od którego przyjęło się datować – w przekonaniu społecznym – początek starcia dwóch odmiennych cywilizacji, ale i momentem, od którego zmianie uległa interpretacja kultury bezpieczeństwa. Nowe spojrzenie koncentruje się na publicznej świadomości wobec zagrożeń reprezentowanych przez terroryzm międzynarodowy, a także zwraca uwagę na wartości, które społeczeństwo chciałoby poświęcić w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa.

Istotny wkład w definiowanie kultury bezpieczeństwa ma interpretacja tego zjawiska według Keith R. Krause (Krause, 1999, s. 15). Badacz wskazuje na kluczową rolę tradycji, w oparciu o którą tworzone i eksponowane są przekonania, postawy i symbole. Stanowi ona także klucz do zrozumienia, które (i w jaki sposób) interesy oraz wartości są lub mogą być respektowane w kontekście bezpieczeństwa państwa. Kultura bezpieczeństwa odnosi się, oprócz podstawowej wartości, jaką jest tradycja, widoczna w przekonaniach i postawach społecznych, do idei pokoju. Innymi słowy, nie eksponuje ona zagrożeń ani konfliktów, ale podkreśla stabilną sytuację w państwie.

Nicole Gnesotto zdefiniowała kulturę bezpieczeństwa w perspektywie integracji oraz harmonizacji celów, narzędzi i środków służących do budowania jednolitego myślenia i reagowania w ramach polityki bezpieczeństwa (Gnesotto, 2000). A zatem ta perspektywa podkreśla kompatybilność reakcji i zachowań podmiotów w kreowaniu wspólnej polityki bezpieczeństwa. Starając się zdefiniować bezpieczeństwo, Arnold Wolfers postrzega to pojęcie jako stan braku obaw o utratę wartości (bądź ich zniszczenie), które są szczególnie ważne dla egzystencji człowieka (Wolfers, 1952, s. 481–502). Są to więc normy i wartości, które są wspólne dla określonej społeczności. Henry Plotkin idzie dalej w tym sformułowaniu i stwierdza, że kultura jest pewnego rodzaju porozumieniem zawartym w wybranej zbiorowości (Plotkin, 1996, s. 91–106).

Każda ponadnarodowa inicjatywa funkcjonująca w ramach bezpieczeństwa musi zatem brać pod uwagę wspólne dla uczestniczących podmiotów przekonania, wartości i tradycje. Dlatego, aby osiągnąć zakładany cel polityczny, istnieje wymóg przestrzegania wspólnych wartości oraz potrzeb, wokół których budowana będzie kultura bezpieczeństwa. Wprowadzanie oraz realizacja nowych projektów wymaga refleksji na temat kompatybilności z tradycyjnymi normami i wartościami, które są akceptowane przez społeczeństwo.

Reasumując, kultura bezpieczeństwa jest obszarem wartości pozwalającym lepiej identyfikować i integrować społeczeństwo wokół budowy stabilnej przestrzeni publicznej. W kontekście kultury bezpieczeństwa warto wskazać również, że kluczowa jest socjalizacja – tak jak to ma miejsce w przypadku polityki – również na poziomie bezpieczeństwa. Socjalizacja jest swego rodzaju nabywaniem norm i wartości pozwalających funkcjonować w społeczeństwie i uczestniczyć w rzeczywistości demokratycznej. W przypadku kultury bezpieczeństwa obywatel nabywa wartości pozwalające jemu oraz jego najbliższemu na stabilną egzystencję, a także na budowanie bezpiecznego otoczenia. Przekonania i postawy obywateli w życiu codziennym stanowią swoisty test na to, ile i w jaki sposób wartości i zasady określające funkcjonowanie wybranej zbiorowości zostały przyswojone przez jednostki. Formułowane w tym miejscu uwagi sygnalizują jednak potrzebę prowadzenia dalszych badań w tej dziedzinie.

Bezpieczeństwo organizacji

Jak wcześniej wspomniano, kultura jest zbiorem wspólnych wartości, norm i przekonań. I to one na równi z technologicznymi systemami obrony i najlepszymi praktykami tworzą – zdaniem ekspertów – bezpieczeństwo zasobów informacyjnych każdej organizacji (Siponen, 2000, s. 31; Stanton, Stam, Mastrangelo, Jolton, 2005, s. 124–133). Poru-

szając problem postaw społecznych można podkreślić, że wymiar kulturowy ma więcej wspólnego z zarządzaniem i komunikacją międzykulturową, niż z zagadnieniami z zakresu strategii czy stosunków międzynarodowych (Hofstede, 2013, s. 19–20). Opisując kulturę bezpieczeństwa warto zauważyć, że potrzebna jest ona szczególnie w instytucjach, które ze względu na swoje wykonywane zadania pełnią strategiczne znaczenie dla stabilności państwa w wybranych obszarach. Mogą być to zatem organizacje takie jak wojsko lub policja, ale i również instytucje funkcjonujące w zakresie infrastruktury krytycznej, jak i podmioty gospodarcze działające w sektorze prywatnym np. banki bądź operatorzy sieci teleinformatycznych.

Badacze problematyki kultury politycznej i bezpieczeństwa, jak Geert Hofstede i Edgar Schein zwracają uwagę na rozróżnienie elementów składowych tych pojęć na wartości i praktykę. Okazuje się bowiem, że kultura narodowa dostrzegalna jest przede wszystkim w eksponowanych i manifestowanych wartościach, podczas gdy kultura organizacyjna znajduje się głównie w sferze praktyki, a mniej w zakresie wartości (Schein, 2010, s. 4–6). To stwierdzenie pozwala dalej sformułować tezę, że kultura organizacyjna charakterystyczna dla zbioru pracowników określonej instytucji może być potraktowana jako doprecyzowanie i uszczegółowienie kultury bezpieczeństwa. A zatem wartości tworzą pewne ramy, w których człowiek wykonuje określone zadania zgodnie z przyjętymi normami i które mają przełożenie na jakość wykonywanej pracy.

Kultura bezpieczeństwa jest immanentnym składnikiem pracy instytucji działających w newralgicznych obszarach państwa. Sposób zarządzania takim podmiotem może mieć kluczowy wpływ np. na niewłaściwe wykorzystanie zasobów danych w cyberprzestrzeni oraz na ich nadużycie. A zatem cyberbezpieczeństwo to nie tylko technologia ograniczona do miejsca pracy, ale i również pojęcie odnoszące się do otoczenia społecznego, na które składają się normy, obyczaje oraz zasady regulujące pracę instytucji, tworzące atmosferę pracy, budujące lojalność pracowników i ich satysfakcję z wykonywanych obowiązków.

Teorie, techniki i narzędzia dotyczące używania informacji przez organizacje są potrzebne zarówno na szczeblu instytucji państwowych, jak i podmiotów działających w sektorze prywatnym. A zatem sprostanie wyzwaniu w zakresie kultury bezpieczeństwa (w tym także informacji) wymaga współpracy międzysektorowej. A zatem świadomość bezpieczeństwa danych wśród pracowników organizacji działających w sektorze prywatnym ma duże znaczenie w zakresie stabilności i zrównoważonego rozwoju państwa.

Jednak kultura bezpieczeństwa wielu instytucji jest odmienna, ponieważ wynika m.in. z zadań, które podmioty te wykonują, a ponadto w każdej organizacji stopień zabezpieczenia na poziomie poszczególnych działów zachowuje odmienną specyfikę. Ważnym aspektem są także wymagania i presja otoczenia, które wymuszają konkretne zachowania. Jednak często stoją one w sprzeczności z silnie zakorzenionymi zachowaniami kulturowymi w organizacji, co często prowadzi do znaczących różnic między instytucjami w interpretacji zagrożeń i podejmowaniu działań wobec nich. Ponadto podmioty bądź personel współpracujący ze sobą może wykazywać niski stopień lojalności i motywacji do obowiązków w pracy. Celem jest zatem ustalenie, które miejsca bądź etapy funkcjonowania organizacji mogą być szczególnie narażone na awarie lub utratę wartościowych informacji.

Kultura cyberbezpieczeństwa

Pojawienie się sieci World Wide Web (WWW) w połowie lat 90. XX wieku, doprowadziło do większego zapotrzebowania na skuteczne zarządzanie danymi. Współcześnie występująca w cyberprzestrzeni astronomiczna ilość informacji powoduje, że konwencjonalne zarządzanie bazami danych staje się prawie niemożliwe. Potrzebne są nowe narzędzia i techniki, aby skutecznie zarządzać tak ogromnym zbiorem wiedzy.

Badacze tacy, jak Thomas Schlienger i Stephanie Teufel definiują kulturę bezpieczeństwa w perspektywie znaczenia informacji jako elementu społeczno-kulturowego. Wskazują również, że nie sposób jest współcześnie analizować znaczenia wiedzy bez działań opartych o technologię (Schlienger, Teufel, 2003, s. 46–52). Bezpieczeństwo informacji stało się naturalnym aspektem codziennej działalności pracownika każdej instytucji. Coraz powszechniejsze staje się przekonanie – wynikające najczęściej z konsekwencji awarii systemów informatycznych – że bezpieczeństwo np. baz danych powinno być normą w każdej organizacji. Tym samym można powiedzieć, że troska o poufność danych znajdujących się w cyberprzestrzeni jest jednym z elementów współczesnej kultury bezpieczeństwa.

Wraz z pojawieniem się Internetu jeszcze ważniejsze stało się chronienie danych i informacji przed nieautoryzowanym dostępem. Wynika to m.in. z tego powodu, że wiele obecnie osób ma niemal nieograniczony dostęp do danych wielu instytucji. Dlatego też kluczowe staje się wprowadzenie skutecznego mechanizmu zabezpieczania informacji oraz aplikacji. Ostatnie osiągnięcia w dziedzinie technologii informacyjnych doprowadziły do wielu ich zastosowań w różnych obszarach biznesowych. Dane stały się krytycznym źródłem dla większości instytucji. Skuteczny dostęp do informacji, udostępnianie, wydobywanie oraz korzystanie z nich stało się pilną potrzebą wielu podmiotów funkcjonujących w silnie konkurencyjnym środowisku. W tym celu organizacje podejmują szereg starań, aby budować kompleksową wiedzę składającą się z różnych źródeł danych, które rozproszone są w wielu miejscach.

Bezpieczeństwo systemu informacyjnego stało się ważnym elementem składowym kultury bezpieczeństwa. Zarządzanie danymi jest znacznie szersze i wykracza poza funkcjonowanie systemów i baz danych. Obecnie bezpieczeństwo obejmuje również obsługę złożonych zabezpieczeń, w tym także udzielanie dostępu do danych w oparciu o role i funkcje wykonywane przez określony personel. Ponadto w miarę pojawienia się nowych systemów informacji w zakresie usług medycznych, ubezpieczeń społecznych czy też handlu elektronicznego wzrosło znaczenie obszaru kultury bezpieczeństwa informacji.

Wiele organizacji zarówno państwowych, jak i prywatnych buduje i poszerza swoje bazy danych w formie elektronicznej. Jednocześnie udostępnia różne informacje swym użytkownikom. Ilustracją tego jest sytuacja, podczas której osoba pełniąca funkcje kierownicze w organizacji ma wgląd w dane dotyczące np. sprzedaży, podczas gdy inna osoba będąca kierownikiem działu może chcieć zobaczyć dzienne numery sprzedaży w celu ich prezentacji dla współpracowników, klientów bądź przedstawicieli innych organizacji. Tak zaistniała sytuacja stanowi ryzyko upublicznienia poufnych danych.

Zarządzanie bezpieczeństwem danych stało się dużym wyzwaniem zarówno dla organizacji, jak i zwykłych obywateli. Ponieważ w sieci jest tak wiele działań, ważne jest,

aby cyberprzestrzeń była bezpieczna przed nieuprawnioną ingerencją, co w oczywisty sposób wzmacnia potrzebę ochrony informacji. Wiele instytucji korzysta lub modyfikuje już istniejące metody bezpieczeństwa przesyłu informacji. Należy zauważyć, że wyzwania wobec wielu organizacji publicznych będą wzrastać równolegle do postępów technologii internetowej.

Pozyskiwanie danych przez instytucje państwowe, jak i prywatne zwiększa problem z poczuciem prywatności, a przede wszystkim z wolnością osobistą. Dzieje się tak, ponieważ wynajęta do tego osoba może korzystać z różnych narzędzi do wyszukiwania danych oraz może łączyć różne informacje i przy ich pomocy budować wiedzę na temat wybranego celu na podstawie wrażliwych danych. Obecnie więc przed kulturą bezpieczeństwa informacji stoi ogromne wyzwanie dotyczące sposobu wykorzystania wiedzy i umiejętności, które będą pomocne w rozwiązywaniu problemów przy wykrywaniu cyberzagrożeń i przeprowadzaniu audytu. Ale jednocześnie tego typu informacje mogą wpływać negatywnie na wizerunek instytucji, która ujawni tego typu dane. A zatem kultura organizacji w ramach szeroko pojętego bezpieczeństwa stanowi zbiór wartości i zasad, które także są pewnego rodzaju drogowskazem pomocnym w podejmowaniu działań w tego typu sytuacjach.

Nie można także zapominać o roli cyberprzestrzeni w codziennym życiu. Wszechobecne portale społecznościowe stały się niezbędnymi narzędziami łączącymi ludzi, którzy zamieszkują różne kontynenty, jak i wyznają odmienne wartości kulturowe, polityczne oraz religijne. Na początku XXI wieku aplikacje internetowe, w tym Facebook i Twitter przyczyniły się do dalszego rozwoju sfery publicznej. Można zauważyć, że wykorzystanie technologii informacyjnych przyczyniło się do wprowadzenia politycznych zmian w wielu państwach. Obecnie jednym z najbardziej wrażliwych politycznie tematów jest wpływ cyberprzestrzeni na funkcjonowanie państwa. Media społecznościowe, które opierają swoje funkcjonowanie na cybertechnologii są obecnie ważnym narzędziem komunikacji dla wielu osób w codziennym życiu, jak i wyjątkowych sytuacjach, czego najlepszym przykładem jest amerykańska kampania wyborcza w 2016 roku. (Allcott, Gentzkow, 2017, s. 211–236). Manipulacje informacjami, a także podejrzenie o ingerencje obcego państwa w wewnętrzną politykę USA stanowi poważny zarzut, który bezpośrednio podważa legitymację systemu wyborczego, w wyniku którego Donald Trump wygrał wybory prezydenckie.

Celem bezpieczeństwa cybernetycznego jest więc ochrona poufności, integralności i dostępności do systemów informacji. Warto zaznaczyć, że wiadomości są obsługiwane przez ludzi, którzy pochodzą z różnych środowisk, posiadają odmienne przekonania polityczne i wiedzę technologiczną. Także i w tym zakresie kluczowa jest kultura cyberbezpieczeństwa determinująca przyjmowanie i postrzeganie innowacji m.in. w obszarze technologii. Kultura stanowi także klucz do zrozumienia jak w wybranych instytucjach państwowych personel postrzega swoje obowiązki. A zatem obecność kultury – jako zbioru zasad i norm – może mieć pozytywny wpływ na bezpieczeństwo informacji (Vroom, Solms, 2004, s. 191–198). Wraz z rozwojem cybertechnologii ludzkość weszła w erę informacyjną, w której kultura staje się coraz ważniejszym elementem polityki na skalę ponadnarodową, a bezpieczeństwo w dziedzinie kultury narodowej staje się przedmiotem uwagi władz cywilnych, jak i sił militarnych. Systemy informacyjne są obecnie uważane za ważną i strategiczną część w większości organizacji.

Bezpieczeństwo jest tylko jednym z kilku zewnętrznych wyzwań związanych z polityką państwa. Jest ono również trudne do kompleksowego zrozumienia w kontekście nieprzerwanego postępu technologicznego oraz wynikających z tego powodu ewolucji zagrożeń. Do tej pory przeprowadzono niewiele badań, które pomogłyby w zrozumieniu i zarządzaniu kulturą bezpieczeństwa informacji w wybranych organizacjach. Warto jednak podkreślić, że świadomość znaczenia wartości informacji pozwala lepiej zrozumieć rolę, jaką spełnia w społeczeństwie kultura cyberbezpieczeństwa.

Podsumowanie

Główną osią, wokół której toczą się rozważania w pracy jest pojęcie polityki bezpieczeństwa, która definiowana jest jako zbiór wartości, norm, przepisów, zasad i praktyk, regulujących sposób, w jaki państwo realizuje fundamentalne zadania, zmierzające do stałego zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Drugim ważnym elementem stanowiącym punkt odniesienia dla rozważań w pracy jest kultura bezpieczeństwa. Termin ten użyty jest ze względu na ogromną rolę, jaką odgrywa czynnik ludzki w wymiarze polityki bezpieczeństwa. Szczególne zainteresowanie aspektem kulturowym, również w wymiarze polityki, wynika ze zmian, jakie zaszły na arenie międzynarodowej pod koniec XX i na początku XXI wieku.

Przeprowadzona w pracy analiza teoretyczna w oparciu o wybraną literaturę przedmiotu wskazuje, iż kultura w jej najszerszym znaczeniu, odgrywa kluczową rolę dla funkcjonowania polityki państwa oraz zapewnienia jej fundamentalnych potrzeb. Kultura bezpieczeństwa kształtowana jest przez takie kwestie jak m.in.: rozwój technologiczny czy też możliwość ataków cybernetycznych. Nieuchronne obawy przed zagrożeniami obejmują czynniki kulturowe, które zmuszają do ponownego przemyślenia polityki bezpieczeństwa.

Niniejsze opracowanie analizuje również kwestię wzmocnienia bezpieczeństwa cybertechnologii, na której opiera się obecnie większość usług publicznych. Kultura cyberbezpieczeństwa nie jest prostym odbiciem kultury bezpieczeństwa. Kodeksy, zwyczaje i normy określające funkcjonowanie człowieka z pewnością – w określonej mierze – mają zastosowanie w przestrzeni publicznej, jednak kultura cyberbezpieczeństwa staje się niejako formą alternatywną do rzeczywistości. Ma ona swoje odmienne czynniki, jak np. specyficzny język komunikacji, anonimizacja, dezaktualizacja granic geograficznych i które to w znaczny sposób determinują dotychczasowe zjawiska społeczno-polityczne. Z uwagi na ogromną popularność cyberprzestrzeni oraz jej nieodłączną rolę w codziennym życiu, może stać się ona sposobem zastępującym wcześniejsze – znane do tej pory – formy kultury.

Trudno też jednoznacznie osądzić, czy kultura cyberbezpieczeństwa jest podzbiorem lub podkategorią kultury bezpieczeństwa czy też osobnym pojęciem. Wątpliwość ta wynika przede wszystkim ze złożonej natury tego zjawiska. Z jednej strony, stanowi ona kontynuację kultury bezpieczeństwa, z drugiej, jednak tworzy ona nową jakość w wyniku zachodzących procesów, które uaktywniły się poprzez świat wirtualny, a nie miały miejsca do tej pory w świecie rzeczywistym. A zatem można wysnuć tezę, że kultura cyberbezpieczeństwa jest swego rodzaju hybrydą, łączącą w sobie zjawiska, które

zachodzą zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Można przypuszczać, że coraz większe znaczenie w otaczającej rzeczywistości będzie odgrywać kultura cyberbezpieczeństwa, która w przyszłości może stać się nadrzędnym zbiorem wartości wobec wszelkich innych norm mających zagwarantować bezpieczeństwo dla państwa i jego obywateli. Tak postępująca rewolucja technologiczna, może spowodować, że w niedalekiej już przyszłości, trudno będzie badać i opisywać zjawiska społeczno-polityczne bez ujęcia roli i znaczenia cyberprzestrzeni.

Bibliografia

- Allcott H., Gentzkow M. (2017), *Social Media and Fake News in the 2016 Election*, „Journal of Economic Perspectives”, vol. 31, nr 2.
- Almond G., Verba S. (1963), *The Civic Culture – Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Nowy Jork.
- Barber R. (2007), *Dżihad kontra McŚwiat*, Warszawa.
- Barker Ch. (2004), *The SAGE Dictionary of Cultural Studies*, Londyn.
- Chojnowski L. (2016), *Bezpieczeństwo narodowe. Studium Teoretyczne*, Słupsk.
- Culture and Security* (1999), red. K. R. Krause, Londyn.
- Culture of National Security* (1996), red. P. J. Katzenstein, Nowy Jork.
- Garlicki J. (1991), *Kultura polityczna młodzieży studenckiej*, Warszawa.
- Garlicki J., Noga-Bogomiłski A. (2004), *Kultura polityczna w społeczeństwie demokratycznym*, Warszawa.
- Garlicki J. (2010), *Socjologiczny wymiar studiów europejskich*, w: *Studia europejskie. Zagadnienia metodologiczne*, red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa.
- Gnesotto N. (2000), *For a common European security culture*, <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/for-a-common-european-security-culture>, 12.05.2017.
- Harrel Y. (2015), *Rosyjska cyberstrategia*, Warszawa.
- Hofstede G. (2010), *Cultures and Organizations*, Nowy Jork.
- Hofstede G. (2013), *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*, Londyn.
- Howorth J. (2007), *Security and Defence in the European Union*, Palgrave Macmillan.
- Jabłoński W. (1998), *Kultura polityczna i jej przemiany*, w: *Studia z teorii polityki*, red. A. W. Jabłoński, L. Sobkowiak, Wrocław.
- Leksykon politologii* (1999), red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław.
- Pastae V. (2015), *Considerations on the relation between values and security culture*, „Strategic Impact”, vol. 54.
- Plotkin H. (1996), *Some psychological mechanisms of culture*, „Philosophica”, vol. 57, nr 1.
- Pokruszyński G. (2003), *Interwencje militarne w politykach bezpieczeństwa*, Warszawa.
- Schein E. H. (2004), *Organizational Culture and Leadership*, San Francisco.
- Schlienger T., Teufel S. (2003), *Information security culture – From analysis to change*, „South African Computer Journal”, vol. 31.
- Siponen M. T. (2000), *A Conceptual Foundation for Organizational Information Security Awareness*, „Information Management & Computer Security”, vol. 8, nr 1.
- Słownik polityki* (1999), red. M. Bankowicz, Warszawa.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2009), Warszawa.

- Stanton J. M., Stam K. R., Mastrangelo P., Jolton J. (2005), *Analysis of End User Security Behaviors*, „Computers & Security”, vol. 24.
- Vlassis A. (2016), *Soft power, global governance of cultural industries and rising powers: the case of China*, „International Journal of Cultural Policy”, vol. 22, nr 4.
- Vroom C., von Solms R. (2004), *Towards information security behavioural compliance*, „Computer and Security”, vol. 23.
- Weisband E., Thomas C. I. P. (2016), *Political Culture and the Making of Modern Nation-States*, Londyn–Nowy Jork.
- Wolfers A. (1952), „*National Security*” as an Ambiguous Symbol, „Political Science Quarterly”, vol. 67, nr 4.
- Zalewski S. (2013), *Polityka a strategia bezpieczeństwa*, w: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Polski*, red. J. Gryz, Warszawa.
- Zięba R. (1987), *Leksykon pokoju*, Warszawa.

Security culture in the context of the importance of information as a socio-cultural element

Summary

This article analyzes the most important challenges facing the state in terms of safety culture. The paper also discusses the relationship between political and security cultures. Yet the main subject of the article is the importance of cybersecurity, the definition of which refers not only to the dimension of technology, but also to specific ideas, norms and principles that shape the existence of contemporary man and allow him to function in virtual reality.

The popularity of this topic results mainly from the dynamically developing IT technology, but also from the expansive nature of cyberspace, where most social phenomena are already occurring. Therefore, the paper analyzes the concept of cybersecurity culture on the basis of a comparison of the existing definitions of both political and security cultures. Another important issue in this context is education, which is a tool for promoting certain principles and values, among other things. It should be noted, however, that in terms of both politics and security the cultural sphere is an extremely complex and multidimensional process, and that the two areas often overlap. Thus, without understanding the importance of culture, it is not possible to effectively address modern challenges to security policy.

Key words: political culture, security culture, security policy, cybersecurity

